

З 16.612(082)

Г87

Громадянське суспільство
та проблеми
становлення
особистості

Збірник
наукових
праць

мірювань соціального самопочуття до одного інтегрального показника, що дозволить зіставляти різні категорії населення; якісність – методика повинна бути “паспортизована” статистичними показниками надійності і валідності; стандартизованість – встановлення “норм” ЯЖ, що дозволить співвідносити одержані в конкретних дослідженнях дані з певними нормами; “чутливість” – шкала виміру повинна володіти достатньо високою точністю, що дозволяє реєструвати різні за ступенем вираження зміни в реальному стані населення; компактність – обсяг методики повинен бути достатньо компактним для використання в масових опитуваннях, не перенавантажуючи основний інструментарій дослідження; об’єктивність – латентність мети вимірювання, що дозволяє значною мірою уникнути спрямованої суб’єктом фальсифікації результатів; ревалентність – можливість знайти емпіричне значення теоретичним поняттям; цілісність та системність – ЯЖ аналізується як агрегований показник

Норматизація методики оцінки ЯЖ передбачає наступні етапи: ранжування за основним інтегральним показником; визначення межі ЯЖ; кластеризація даних за групами населення. В наукових джерелах пропонуються різні неформалізовані методи оцінки якості життя. Крім того, постійно робиться дослідницький пошук простих в розумінні і вимірюванні індикаторів, які надавали б можливість робити узагальнені висновки про рівень якості життя.

Література

1. Bryden, John. (2002). Rural development indicators and diversity in the European Union.
2. DRAFT FOR DISCUSSION. Literature Survey: Social Indicators for Rural Development and Agriculture. March 24, 2004 version.

Л. Є. Братченко

старший викладач кафедри соціології та економіки
Криворізького державного педагогічного університету
(м. Кривий Пир)

Система соціальних гарантій для населення України

В урядовій програмі соціально-економічного розвитку України головним є підвищення добробуту народу. Основними складовими якості його життя є доходи та соціальне забезпечення, споживання матеріальних благ, умови життя, вільний час.

Сучасна економіка України характеризується надмірною диференціацією населення за рівнем доходів, зростанням регіональних відміннос-

тей у сфері зайнятості населення, неоднаковим фінансово-економічним станом галузей і підприємств, зниженням попиту на кваліфіковану працю при одночасному розширенні робочих місць, де потрібні малокваліфіковані працівники, що призводить до значних галузевих і територіальних відмінностей оплати праці.

Відповідно до прийнятих у суспільстві нормативів, визначають систему державних соціальних гарантій: мінімальну заробітну плату, допомогу з тимчасової непрацездатності, допомогу з безробіття, мінімальні трудові та соціальні пенсії за віком, пенсії з інвалідності, мінімальні стипендії для молоді, що навчається з відривом від виробництва, допомогу бідним та багатодітним сім'ям. Стрижень цієї системи – прожитковий мінімум, який в Україні є не стільки соціальною гарантією, скільки соціальним орієнтиром [2].

Україна помітно вирізняється серед країн перехідної економіки за ступенем економічної нерівності населення. Треба зазначити, що основними чинниками формування нерівності населення сучасної України є такі: тіньова діяльність (43,3 % загальної нерівності), заробітна плата (23,2 %), чистий дохід від особистого підсобного господарства (11,3 %), інші грошові доходи (9,0 %), пенсії (5,8 %), подарунки (3,4 %), пільги (2,4 %) [2].

Упродовж останніх років відбувається посилення регіональної диференціації доходів та рівня життя населення. Найвищі рівні бідності характерні для південно-східних і північно-західних областей. В них низький рівень самозайнятості, працюючих в особистому підсобному господарстві, трудової міграції. Найбільш тривожний симптом – висока частка бідних серед працюючого населення. На відміну від більшості зарубіжних країн наявність роботи в Україні не є гарантією хоча б мінімального достатку. Близько 80 % усіх бідних становлять сім'ї, де хоча б одна особа працює. Пояснення цьому одне: упродовж тривалого часу в країні відбувався процес постійного знецінення робочої сили, а це є типовою ознакою бідного суспільства.

У Програмі діяльності уряду “Назустріч людям” говориться: “Головною метою удосконалення системи соціального захисту населення є розв'язання проблеми бідності, підвищення якості соціальних послуг для наближення їх до європейського рівня та розширення кола тих, хто надає такі послуги. Перевагу матимуть соціально незахищені громадяни похилого віку, малозабезпечені сім'ї, інваліди та сім'ї з дітьми” [1].

Треба зауважити, що, згідно з цією Програмою, захист населення від зuboжіння внаслідок підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги здійснюється шляхом субсидій. Але це поширюється тільки на домогосподарства з низькими зареєстрованими доходами. Допомога надається, але ті верстви населення, чії доходи перевищують встановлений поріг, вимушені або скоротити інші види споживання, або просто не спла-

чувати житлово-комунальні послуги, оскільки їх платоспроможність вкрай низька. Матеріальні нестатки змушують населення обмежувати своє споживання найнеобхіднішим. До таких самих результатів призводить і практика механічного підвищення цін і тарифів.

В умовах ринкової економіки зарплата є головним регулятором розподілу та перерозподілу робочої сили між різними сферами трудової діяльності. Проблема низької заробітної плати працівників залишається однією з важливих при сучасних вимогах до праці. Вона негативно впливає на розвиток і відновлення трудового потенціалу та кінцевої виробничо-економічної результативності діяльності підприємства. Визначальною стає роль керівників підприємств, роботодавців щодо організації виробничого процесу, створення безпечних, привабливих умов праці, забезпечення підвищення і своєчасної виплати заробітної плати, розмір якої має відповідати потребам найманих працівників щодо відтворення життєвих сил і зростання рівня життя.

Сьогодні немає іншого механізму, який міг би успішно конкурувати з "ринковою заробітною платою" при вирішенні проблеми ефективного перерозподілу трудових ресурсів. В Україні мінімальна зарплата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території для підприємств будь-якої форми власності й господарювання. При введенні нової мінімальної зарплати установа обов'язково переглядає тарифні ставки і оклади своїх працівників. Тарифна ставка працівника і розряду встановлюється в розмірі не нижче, ніж 120 відсотків мінімальної зарплати.

На нараді міністра праці та соціальної політики з керівниками Держнаглядпраці було зазначено, що величина заборгованості із заробітної плати, яку наводять державні органи статистики, не відповідає дійсності. У деяких регіонах розбіжність між офіційними даними і реальною недоїмкою становить не відсотки, а рази. Тобто розмір реальної заробітної плати невідомий. Найбільш проблемною галуззю вважається сільське господарство, де процвітають тіньова економіка, а відтак і зарплата в "конвертах". Керівники сільськогосподарських підприємств – найменш контрольована категорія роботодавців.

Уряд України прагне виправити дану ситуацію. Система соціального захисту населення реалізується у формі соціальних допомог та пільг і привілеїв. Сьогодні в Україні здійснюється перехід від принципу права при наданні підтримки до принципу необхідності. Такий підхід забезпечує більш чітку спрямованість і ефективність витрат. Але залишається проблема штучного вилучення із сфери соціального захисту найбільш вразливих верств населення.

Однією з найважливіших складових соціального захисту є система пенсійного забезпечення. Існуюча пенсійна система в Україні не забезпечує залежність розміру пенсії від трудового внеску працівника, а також зацікавленості у формуванні пенсійного бюджету. Навіть після ці-

лої низки підвищень розмір не тільки мінімальної, а й середньої пенсії далекий від межі бідності. За цих умов переважна більшість населення пенсійного віку змушена шукати можливості для отримання додаткових заробітків. Більше третини пенсіонерів продовжує працювати в особистому підсобному господарстві для забезпечення власних потреб, а не для продажу продукції. З цього виходить, що пенсія не є основним джерелом доходів цієї категорії населення.

Стан зайнятості – один з основних індикаторів національної економіки, який характеризує використання ресурсів праці, а, отже, і можливості економічного зростання.

Новими напрямками Програми зайнятості населення міста Кривий Ріг є якісні зміни в системі соціального захисту, вектор боротьби проти безробіття змінюється на вектор боротьби за зайнятість.

В ринкових умовах господарювання на ринку праці відбувається досить жорсткий відбір найбільш здібних, підприємливих. Він стимулює висококваліфіковану працю, високу дисципліну, сприяє створенню тісного взаємозв'язку між внеском кожного (граничною продуктивністю праці) і оплатою праці. На жаль, заробітна плата в Україні на початку XXI ст. не виконує ні відтворювальної, ні стимулюючої функції.

Концепція розвитку трудового потенціалу в Україні спрямована на створення сприятливих умов для його повноцінного відтворення, професійно-інтелектуального розвитку, можливостей продуктивного використання трудових ресурсів через економічний розвиток усіх регіонів, впровадження системи стимулів до праці, створення безпечних умов праці і життя, соціальних гарантій зайнятого і незайнятого населення в умовах формування ринкових відносин.

Сьогодні, на порозі нового суспільства, якому властивий новий характер праці, високий рівень використання інформаційних технологій, зростання творчого характеру праці, коли сама праця стає внутрішньою потребою людини, коли не матеріальний інтерес, а творчість, самореалізація є потужним стимулом її творчої діяльності, Україна прагне створити відповідні життєві умови, які б дозволили розвивати і примножувати здібності людей, талант, сприяти досягненню найвищої ефективності їх творчої діяльності. Усі ці результати можна отримати лише тоді, коли економічно активна людина матиме можливість задоволення своїх первинних потреб, буде соціально захищеною в країні.

Література

1. Назустріч людям. Програма діяльності Кабінету Міністрів України // Урядовий кур'єр. № 26 – 11 лютого 2005 року.
2. Перехідна економіка: Підручник / В. М. Гець, Є. Г. Панченко, Е. М. Лібанова та ін.; За ред. В. М. Гейця. – К.: Вища шк., 2003. – 591с.